

ELS DRETS LINGÜÍSTICS EN LA TOPONÍMIA I LA SENYALITZACIÓ EN L'ÀMBIT LOCAL

Alfons ESTEVE i GÓMEZ

En aquest article ens proposem explicar l'actual regulació legal sobre la toponímia i la senyalització en l'àmbit local al País Valencià. Alhora, intentarem ressaltar també els drets lingüístics de què gaudim per tal de poder reivindicar que la forma oficial dels nostres topònims siga en català i que la senyalització hi siga concordant.

Des de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia en 1982 i de la Llei d'ús i ensenyament del valencià de 1983 (LUEV), el valencià és llengua oficial, i com a tal podem usar-lo sempre, en qualsevol situació i davant qualsevol persona, entitat o institució. Així mateix, i com a llengua pròpia del País Valencià, ho és també de la Generalitat Valenciana, de les administracions locals i de les altres corporacions i institucions públiques que en depenen (article 7.1 LUEV).

Però a més de ser oficial, tant l'Estatut com la LUEV estableixen que el català és la llengua pròpia dels valencians. El fet que a més d'oficial siga pròpia té dues conseqüències bàsiques: d'una banda, implica que és llengua de totes les administracions radicades al País Valencià, i especialment de la Generalitat Valenciana i de l'Administració local. D'una altra, que ha de ser la llengua normalment emprada per totes aquestes administracions.

És precisament per aquest caràcter de llengua pròpia que la conseqüència jurídica que se'n deriva és que el valencià ha de ser (caldría que fos, si més no) la llengua d'ús per defecte de totes les administracions públiques i, molt especialment, i per al cas que ara ens ocupa, de les administracions locals. I dins d'aquestes, i sense cap mena de dubte, de les administracions radicades en municipis que legalment són declarats per la LUEV de predomini lingüístic valencià (article 35).

Per tot això creiem que és de summa importància l'aplicació efectiva del concepte de llengua pròpia a la toponímia i la senyalització en l'àmbit local.

TOPONÍMIA

La regulació de la toponímia al País Valencià, si més no de la toponímia major, parteix de l'article 31.8 de l'Estatut d'autonomia. En aquesta norma s'estableix que la Generalitat Valenciana té atribuïda la competència respecte de la denominació oficial dels municipis valencians.

Així mateix, l'article 15 de la LUEV assenyalava que correspon al Consell de la Generalitat Valenciana determinar els noms oficials dels municipis, territoris, nuclis de població, accidents geogràfics, vies de comunicació interurbanes i topònims del País Valencià. I que el nom de les vies urbanes serà establert pels ajuntaments corresponents.

Cal matisar que és el Consell o Govern valencià qui determina, a proposta del Ple de la

Corporació, el nom dels municipis i dels nuclis de població, segons que estableixen els articles 14 i 47 de la Llei reguladora de les bases del règim local i el Decret 58/1992, del Govern valencià, pel qual es regula el procediment per a l'alteració del nom dels municipis. I per a això es requereix que la proposta de canvi de denominació s'haja aprovat al si de l'Ajuntament per una majoria qualificada de dos terços dels membres de fet de la corporació.

Hem vist, doncs, que segons la regulació establerta en la LUEV, la determinació de tots els topònims, excepte els de les vies urbanes, és, en principi, competència del Consell de la Generalitat Valenciana. Però a hores d'ara podem dir que el desplegament legal que la Generalitat Valenciana ha fet només ha servit per regular el procediment de canvi de denominació dels noms dels municipis. Per a la resta de topònims no s'ha dictat cap norma, malgrat que ja fa més de vint anys que la LUEV l'obliga a fer-ho.

Respecte del canvi de nom dels municipis, la Generalitat, atesa la gran pressió social que hi havia sobre aquesta qüestió, va publicar el Decret 74/1984. Aquest decret va ser substituït el 1992 per un de nou, i que és el que actualment es troba en vigor: el Decret 58/1992, de 13 d'abril, pel qual es regula el procediment per a l'alteració del nom dels municipis.

En aquests decrets la Generalitat Valenciana ha regulat un procediment per al canvi de nom dels municipis d'una manera individualitzada. Així, en el moment en què va assumir la competència sobre la denominació oficial dels municipis, va donar per vàlida la situació que hi havia creada al Registre d'Entitats Locals de l'Estat, això és, que tots els noms dels municipis del País Valencià eren en castellà. D'aquesta manera, va establir un procediment a través del qual cada ajuntament que volgués o que vulga (perquè encara continua en vigor) regularitzar-se el nom en valencià, ha de seguir almenys sis passos fonamentals:

- aprovació pel Ple de l'Ajuntament;
- exposició al públic perquè hom puga formular-hi reclamacions;
- remesa de l'expedient a la conselleria competent;
- aprovació pel Consell de la Generalitat Valenciana;
- publicació en els diaris oficials (DOGV i BOE);
- inscripció en el Registre d'Entitats Locals.

I tots aquests processos necessiten prèviament la instrucció dels expedients que raonen i justifiquen el canvi que es proposa, els informes de particulars o d'entitats amb autoritat sobre el tema i els períodes d'al·legacions, reclamacions i resolucions corresponents.

La regulació que s'ha fet al País Valencià contrasta fortament amb la que s'ha fet a Catalunya o a les illes Balears. A Catalunya, per exemple, la primera Llei de normalització lingüística de 1983 ja establia que:

Art. 12.1 Els topònims de Catalunya, excepte els de la Val d'Aran, tenen com a única forma oficial la catalana.

I en la normativa específica posterior que va desplegar aquesta llei (Decret 79/1991, sobre l'ús de la toponímia) es va anar encara un poc més enllà i es preveia que:

Art. 1.1 Els noms de les comarques, dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades, dels nuclis de població, dels accidents geogràfics i de qualsevol demarcació territorial, i també els noms dels carrers i de les vies urbanes i interurbanes de Catalunya, tenen com a única forma oficial la catalana, excepte els de la Val d'Aran, que tenen com a única forma oficial l'aranesa.

Encara amb més èmfasi, l'actual Llei 1/1998, de política lingüística de la Generalitat de Catalunya, estableix en l'article 18 que:

1. Els topònims de Catalunya tenen com a única forma oficial la catalana, d'acord amb la normativa lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, excepte els de la Val d'Aran, que tenen l'aranesa.

[...]

3. La determinació del nom de les vies urbanes i els nuclis de població de tota mena correspon als ajuntaments, i la dels altres topònims de Catalunya correspon al Govern de la Generalitat, incloses les vies interurbanes, sigui quina en sigui la dependència.

De la mateixa manera que a Catalunya, a les illes Balears la Llei de normalització lingüística de 1986 determina, en l'article 14, que els topònims de les illes Balears tenen com a única forma oficial la catalana, i afegeix que correspon al Govern de la comunitat autònoma, d'acord amb l'assessorament de la Universitat de les Illes Balears (UIB), de fixar els noms oficials dels municipis, territoris, nuclis de població, vies de comunicació interurbanes en general i els topònims de la comunitat autònoma; pel que fa als noms de les vies urbanes, en correspon la normalització als ajuntaments, també amb l'assessorament de la UIB.

És a dir, que la nostra legislació sobre toponímia, especialment la referent als noms dels municipis resulta molt més restrictiva que la que han fet altres comunitats autònomes i, especialment, la d'aquelles amb les quals compartim llengua.

És per això que entenc que des del mateix moment d'aprovació de la LUEV es va renunciar a fer una regulació favorable a la tradició i a la normalització lingüística del valencià pel que fa a la toponímia major. Si en altres comunitats es va fer, ací s'hauria pogut emprendre el mateix camí, però, com en tantes altres qüestions, es va optar per una via molt més lenta i molt més complicada, que en no poques ocasions ha creat moltíssims problemes (un dels més greus i que encara no s'ha solucionat, per exemple, és el cas del canvi de nom de Castelló de la Ribera).

Amb la nostra legislació, s'han donat per vàlids noms sense cap tradició històrica o amb traduccions grolleres al castellà (Carcagente, Jijona, Daimuz ...) simplement perquè aquesta era la denominació que figurava inscrita en el Registre d'Entitats Locals de l'Estat.

De la mateixa manera, la possibilitat legal que la denominació del municipi pugui ser en valencià, en castellà o en les dues llengües ha fet també portar fins a l'absurd la doble denominació de municipis, també sense cap tradició, com ara Xàbia/Jávea, Calp/Calpe, Alcoi/Alcoy...) que a més de no tenir cap suport històric ni tradicional, en la majoria de casos són un vertader insult a la intel·ligència humana.

Per tant, podem dir que el procés per la recuperació tradicional i històrica dels nostres noms de municipis no ha estat ni de bon tros el més adient ni el millor. Alguns pobles continuen encara amb el seu nom castellanitzat i altres han incorporat, com ja ha quedat dit, una doble denominació aliena i sense cap o amb molt poca justificació.

Contràriament al que ha passat amb els noms dels municipis, la Generalitat Valenciana no ha dictat cap norma respecte de com s'han de determinar els noms oficials dels territoris, nuclis de població, accidents geogràfics, vies de comunicació interurbanes i topònims del País Valencià, que estableix el mateix article 15 de la LUEV. Simplement s'hi diu que correspon de determinar-los a la Generalitat Valenciana, però vint anys després de la publicació d'aquesta llei encara no s'ha fet.

Davant d'aquest buit legal originat per la Generalitat, pot resultar molt important l'actuació de les altres administracions, i molt especialment de les administracions locals. L'existència d'un reglament de normalització lingüística, norma pròpia que pot dictar un ajuntament, que estableisca la llengua i els procediments que s'han de seguir en la fixació de la toponímia pròpia,

com també de la senyalització i de la retolació, és fonamental. Aquesta regulació, es podria fer també per mitjà d'un reglament específic sobre toponímia i senyalització, o bé mitjançant un acord del Ple de l'Ajuntament sobre la toponímia local. El cas, però, és que, a més de regular el nom de les vies urbanes que autoritza la LUEV, es pot ampliar a molts altres topònims precisament per la falta de legislació sobre el tema. Davant el buit legal originat, els municipis poden oficialitzar els noms dels seus topònims i no entrarien en il·legalitat de competència perquè aquests topònims no estan definits oficialment pel Consell. Per tant, i mentre no hi haja legislació superior contrària de la Generalitat Valenciana en aquest sentit, els ajuntaments supletòriament poden fer oficials els noms dels seus topònims.

I, de fet, molts ajuntaments han fet precisament això: oficialitzar els topònims existents als seus municipis, tant si són els legalment prevists com aquells sobre els quals no hi ha legislació de rang superior. Un exemple molt clar és el Reglament de normalització lingüística de Planes (el Comtat), que estableix que:

Tots els topònims del nostre terme municipal tenen com a única forma oficial la valenciana, que és la tradicional, la històrica, la correcta i l'única que té significat.

És a dir, han emprat en l'àmbit municipal el mateix sistema que s'ha implantat a Catalunya o les illes Balears, però a més amb la justificació del perquè: perquè és la tradicional, la històrica, la correcta i l'única que té significat. Més clar, impossible.

En aquest mateix sentit, és important que bé en els reglaments de normalització lingüística, bé en els reglaments de toponímia i senyalització, bé en les ordenances, bé amb acords municipals es tinga sempre en compte que els carrers, les partides, els cursos d'aigua, les muntanyes, els camins, etc., tinguen el nom en valencià i escrit correctament. Hem de procurar, així mateix, per mitjà de la normativa pròpia, la recuperació dels noms tradicionals, que parlen de la configuració i la història del nostre poble, enfront dels noms aliens (especialment si són castellanitzacions, si evoquen el panteó o la mitologia franquista o la imperial espanyola). I això, sens dubte és i ha de ser considerat un dret fonamental nostre com a habitants d'un municipi.

SENYALITZACIÓ

Un aspecte molt estretament lligat amb la regulació de la toponímia, és la senyalització. Tan important com que el nom oficial estiga en la nostra llengua és precisament que la senyalització del topònim es faça correctament i així estiga previst legalment.

Contràriament al que ha passat amb la fixació de la toponímia, la senyalització sí que ha estat objecte d'una regulació legal bastant àmplia, i això tant en l'àmbit estatal com l'autonòmic. Tant és així que l'Estat té regulat, mitjançant el Reial Decret 334/1982, de 12 de febrer, que en l'àmbit territorial de les comunitats autònomes amb doble oficialitat lingüística, la senyalització o les indicacions escrites de carreteres i autopistes, estacions ferroviàries, d'autobusos i marítimes, ports d'interès general, aeroports, passos fronterers i altres instal·lacions o serveis d'interès públic general de la competència pròpia de l'Administració de l'Estat, es faran en llengua castellana i en l'altra llengua oficial. Això sí, ho condiciona al fet que en aquestes comunitats autònomes, en l'àmbit de la seua respectiva competència, una norma determine la utilització del castellà en aquest mateix sentit. És a dir, l'estat es reserva el dret de no senyalitzar en la nostra llengua allò que depèn de la seua administració si la Generalitat Valenciana no preveu també la senyalització en castellà en aquests àmbits competencials de la Generalitat. No calen comentaris, doncs, al que entén l'Estat per normalització lingüística i a les condicions que hi posa.

Reprenent el tema, i com dèiem adés, en aquest àmbit la Generalitat Valenciana sí que ha dictat normativa. És important el Decret 145/1986 i l'Ordre d'1 de desembre de 1993, de la

Conselleria d'Educació i Ciència on s'estableix com a criteri general de l'ús de les llengües oficials en la senyalització de vies i serveis públics, que s'atendrà al predomini lingüístic establert en la LUEV i que en la senyalització dels noms dels municipis s'emprarà la denominació oficial determinada pel Consell.

Així doncs, veiem que respecte de la senyalització del nom propi del municipi, l'ordre no implica cap avanç i deixa les coses al mateix estat que amb els decrets esmentats sobre la toponímia: el nom que apareixerà als senyals serà el que estiga establert legalment, tal com hem explicat més amunt.

Sí que hi ha un tímid avanç respecte dels altres topònims diferents del nom del municipi (noms de rius, rierols, sèquies, muntanyes, camins, partides, etc.). Amb aquesta ordre es permet, doncs, que la senyalització d'aquests topònims es pugi fer exclusivament en català als municipis catalogats com a valencianoparlants en la LUEV.

Malgrat aquest darrer apartat, entenc que també en la senyalització tornem a patir una legislació més restrictiva que l'establerta per exemple a Catalunya, on es preveu que la retolació a totes les vies urbanes i interurbanes s'ha de fer exclusivament en la forma oficial, que no és cap altra que la catalana.

És per això important, com ja hem dit respecte de la fixació de la toponímia, que en l'àmbit municipal siguen els ajuntaments els qui prenguen la iniciativa normalitzadora, seguint l'exemple del que s'ha fet a Catalunya o del que ja han fet moltíssims municipis valencians. Tornem, doncs, al paper cabdal dels reglaments de normalització lingüística o els propis de toponímia i senyalització, per tal d'assegurar que la senyalització dels carrers, de les partides, dels cursos d'aigua, de les serres, dels camins, les sèquies, braçals, etc., estiguen en valencià i de manera correcta. Especialment sensible és la senyalització que envolta el món agrícola, tant per la importància que té aquest sector al nostre país, com per la riquesa toponímica que sol atresorar. Per tant, cal que des de l'àmbit municipal es regule amb claredat, d'una banda, en quina llengua s'han de fer aquestes senyalitzacions i, de l'altra, l'oficialització dels noms tradicionals d'aquests topònims.

Fer aquesta tasca i vetllar perquè s'acompleisca és un deure que tenen les administracions públiques i un dret que com a ciutadans tenim tots els valencians. Un dret que hem de fer respectar i que hem d'exigir en qualsevol situació i moment. Malauradament no hem anat tant lluny com nosaltres voldríem, però també és veritat que la legislació permet de dur a terme en aquests i altres punts molt més del que hi ha fet. La preservació del patrimoni lingüístic, i molt especialment, el toponímic, és un dels esforços que hem de continuar fent: recuperar la nostra història i la nostra tradició lingüística i transmetre-la als nostres conciutadans actuals i també als futurs. És per això fonamental conèixer els nostres drets i, per descomptat, fer-los complir.

NOM PROHIBIT

A l'òpera *Lohengrin*, el protagonista es casa amb la condició que ella mai no li preguntí pel seu nom. Quan a la nit de noces ella trenca la promesa, ell desapareix.